

Krönika

Skyll på någon och fortsatt som förut. Knut Carlqvist funderar över svensk krishantering.

Ondskan på Hisingen

Katastrofer har den förtjänst att samhället plötsligt bli genomlyst. Politiker kasserar in. Präster ser chansen att företräda något mer än en korrupt statskyrka. Murvlar vräker sig över överlevande och anhöriga. Från första dagen vältrar sig tabloiderna i möjligheten av ett rasistdåd. *Det kan vara mordbrand!* Hur får vi fram det utan att säga för mycket? mumlar redaktionschefen. Fan, vi skickar en reporter till John Hrons föräldrar. Vik sidorna 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 och mitten

Man behöver inte vara lyhörd för att inse att pressen hoppas på ett rasistdåd. En rasistisk mordbrand gagnar många intressenter. Den befördar den allmänna godheten i samhället, leder till upplustning bakom överheten och tjänar enom till skräck och androm till varnagel. Den diffusa och obehagliga känslan av skuld lägger vi på en bok som jagas ut i öknen och så fortsätter vi som förut. Det är för det vi behöver Ondskan.

Envar som utövat offentlig makt vet hur olyckor ska hanteras, även om man får gå tillbaka till Machiavelli för att se det uttryckt i klartext. Det är föreskrifter ingen ostraffat bryter emot. Prästerskapets och pressens roll är mer dubiös. Det finns goda själslörjare, men de uttalar sig sällan offentligt. Det finns goda journalister, men de platsar sällan i tabloiderna.

Det var inte Ondskan som slog till på Hisingen. Det var vanlig, mänsklig tanklöshet.

När reportarna ska ursäktas sig heter det att det är svårt att väga den personliga integriteten mot allmänhetens rätt till information. Avvägningen gäller snarare upplagan kontra upplageskadliga övertramp. Det slås

klingande mynt av människors upprördhet och uppgifterna som förmedlas tjänar att öka upprördheten. Rasism säljer.

Det är förstås möjligt att några avvisade fyllskallar tuttat på en tidning och slängt in den genom en bakdörr. Men det är inte lätt att starta en eldsvada med ett så våldsamt förlopp. Det förutsätter endera planering – vilket polisen inte skulle missa – eller en rad olyckliga omständigheter. Att någon haft uppsatt att mörda ett stort antal festande tonåringar är osannolikt.

Mordet på en fyraårig pojke i Arvika har lagts till handlingarna. Polisen har förvisst sig om att det rör sig en lek som sparat ur. I gårdagens DN fick nyheten tio spaltcentimeter på sidan 7. När det begav sig slogs det upp stort och det förutsattes att en pedofil varit i farten. Pressen ägnar sig alltså inte åt analys utan åt att underblåsa allmänt spridda värförställningar, som den dessutom ägnat sig åt att sprida. Inte heller lär den sig av misstag. Självkritik säljer inga lösnummer. När en syndabock tjänat ut ersätts den av nästa.

I någon mån har media alltid tenderat att ideologisera och att slå mynt av andras olycka. Men det har blivit mer av det, moralismen står tjock. Såväl Aftonbladet som Bonnierpressen har gått in för att blåsa upp hotet från nynazistiska grupper. Aftonbladet har till och med försökt skapa en. En mordbrand skulle bekräfta vad de försökt visa.

Men det enda de anhöriga och de överlevande behöver få veta är vad som hände, ingen kan bära sorgen åt dem. Vi som inte är drabbade vill veta vad som hände för att minska risken för en uppreppning.

Det var inte Ondskan som slog till på Hisingen. Det var vanlig, mänsklig tanklöshet.

3 november 1998
KNUT CARLQVIST

Gullivers pappa som pamflettist

Swift är en av de stora satirikerna. Wilhelm Engström anmäler en balanserad biografi.

Få skriftställare har väl drabbats av så nedsättande eftermälen som upphovsmannen till *Gullivers resor* – Jonathan Swift. Den irländske nobelpristagaren W B Yeats berörde detta i en av sina dikter: "Swift har gömt sig i sin vra / Upprördheten kan i denna / Aldrig fram till hjärtat nå." En som heller inte skrädde orden var William Thackeray: "Smutsiga, ord, smutsiga tankar, hätsk, rasande och obscen." Invektiven har haglat genom seklerna. Det är inte bara som satiriker han satt känsloerna i svallning. Hans påstadda *ménage-à-trois* med de båda kvinnorna Stella och Vanessa (Esther Johnson och Esther Vanhomrigh) har bidragit till förtvörelsen.

Jonathan Swift

Biografi

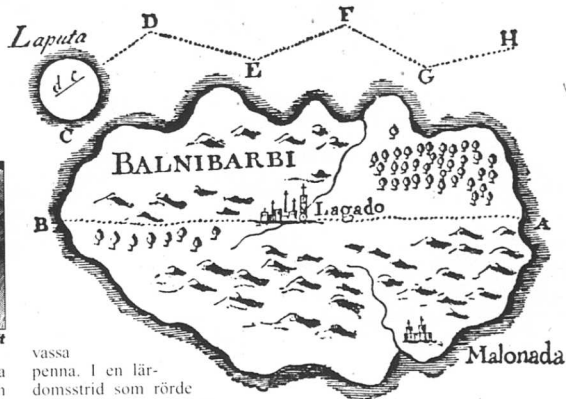
Victoria Glendinning
Jonathan Swift
Hutchinson, 1998

I sin biografi gör den brittiska litteraturhistorikern Victoria Glendinning upp räkningen med myterna. Swifts amorösa förhållanden tycks ha varit oskyldiga. Att Stella och Vanessa beundrade honom men löndes illa härifrån är däremot ett genomgående tema. Swift tycks ha haft ett oemotståndligt behov att försöka sina medmänniskor med förlöjligande öknamn. Detta gällde inte minst de husor, torgummor och sömmerskor som var honom behjälpliga och döptes till Cancerni, Stumpnymph och Pullagovna.

Studier vid Trinity College

Jonathan Swift föddes i Dublin år 1667. Fadern hade desförinnan dött varför modern tvångs sända honom till släktingar i England. Efter skolgång vid internatskolan i Kilkenny påbörjade han sina akademiska studier vid Trinity College i Dublin. Innan han avslutat dem utbröt den Årorika revolutionen. Den katolske kung James II avsattes och tog sin tillflykt till Irland. Protestanten Swift avreste skidsamt till England. En av tidens stora diplomater – Sir William Temple – förbarmade sig och gjorde honom till sin handsekreterare. Swift lät också prästviga sig och tillträdde efter Temples död befattningen som kyrkoherde i Larracor på Irland. Men tiden hos Sir William hade retat aptiten på politiskt intrigmakeri. I London hade han lärt känna skriftställare som Pope, Gay och Arbuthnot och umgicks i politiskt upplysta kretsar på kaffehusen.

Snart insåg den medellöse Swift att hans enda tillgång var hans

vassa penna. I en lärdomsstrid som rörde antikens eller samtidens överlägsenhet publicerade Swift ett anonymt och kvickt inlägg. *The battle of books. I Predictions for the year 1708* angrep han under pseudonymen Isaac Bickerstaff en astrolog och almanacksförläggare som profeterade om kommande händelser. Till en början hade Swift utgått i liberala kretsar men drogs åt de konservativa. Under slutet av drottning Annes regentperiod (1710–14) var Swift den konservativa regeringens propagandamakare och *spin doctor*. Han var i detta värv lika outhälsamt som Peter Mandelson är för Tony Blair idag.

Hånade liberalerna

Premiärministern, lord Oxford, insåg vikten av att utnyttja pressen. Detta var en tid då dagstidningar grundades och expanderade (eller slogs ut och dog) och tryckpressarna gick varma för att distribuera flygblad och veckotidskrifter över hela landet. Det skrivna ordet blev lika viktigt som det muntligt framförda. Swift klädde lord Oxfords politik i säljande ordalag. Han hånade den liberala oppositionen och släppte diskret regeringens försöksballonger för att prova deras bärighet bland landets medborgare.

Den svaraste frågan var hur en ärofull fred skulle nås med Frankrike efter tio kostsamma år av det spanska tronföljdskriget. Strategin gick ut på att smutskasta landets främste fältherre och krigsförespråkare, den liberala hertigen av Marlborough, för att möjliggöra hans entledigande. Strategin lyckades, mycket tack vare Swifts elaka pennor, och fred slöts i Utrecht 1713.

Swift begärde aldrig en penny för sina tjänster. Utfattig lyckades han ändå att umgås med de besuttna på lika villkor. Han tilltalades av möjligheten att vara sin tids stora mäns förtroende, en förtrogenhet som ofta utvecklades till vänskap. Swift var som sällskapsmänniska uppskattad, inte minst för sin slagfärdighet. Men också vänskapen hade begränsningar. Lord Oxford undanhöll honom inte sällan viktig information vilket gjorde att Swift – för att tala modernt underkulturspråk – av och till fick ikläda sig rollen som "nyttig idiot". Londons ledande krets var liten. Alla kände alla och personliga re-

Landet Balnibarbi. Jonathan Swift roade sig och eftervärlden med att satirisera sin samtid i främmande länders skepnad.

lationer betydde allt för den som ville komma fram. Karriärer kunde skapas eller grusas genom en viskning bakom solfjädern eller parasollet. Umgängesprotokollet var subtilt när den enskildes politiska framtid skulle avgöras, en nick eller en huvudskakning, ett diskret ord i rätt öra, uraktlåtenheten att hälsa på någon närvarande. Hertigen av Marlborough besökte hovet dagarna före sitt fall och emotogs av isärnde tystnad. "Ingen tycks märka hans närvaro", rapporterade Swift i triumf till regeringen.

Under slutet av drottning Annes regentperiod var Swift den konservativa regeringens spin doctor.

Swift föll när den konservativa regeringen avgick i samband med drottning Annes död. Swift hade hoppats att hans politiska fränder hade vikt en reträttpost åt honom. I stället fick han skörda sin egen draksädd. Hans dräpande satirer och personpohoppningar hade inte glömts bort. Hans offer var fast beslutna att en gång för alla förpassa honom till Lethe's strömmar. "Min slagfärdighet och mitt ömdöme är oavsläppligt i fejd med varandra och så till den grad att bägge är rätt oförnöjda", skriver han till vännen Bolingbroke i ett ögonblick av själsvinskt. Swift fick nöja sig med en undanskymd post som domprost i Dublin. Ändå var det under denna livslånga andliga landsförvisning som han skördade sina största lagrar. 1726 kom serien av bittra satirer som gavs namnet *Gullivers resor*.

Swifts pessimism och misantropi stegrades mot slutet av hans levnad och vid hans död hade dessa drag övergått i manifest sinnessjukdom. Victoria Glendinning's biografi balanserar bilden av Swift. Han var inte något monster.

WILHELM ENGSTRÖM